

УДК 373.542

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/22.166986>

Галина ЧЕРЕДНІЧЕНКО,
доцент кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації
Національного університету харчових технологій
(Київ, Україна) galaoffice2006@gmail.com

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ТЕХНОЛОГІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто поетапну методику, яка дозволяє сформувати професійну іншомовну компетентність майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості у процесі навчально-пізнавальної діяльності. До змісту методики входить визначення змісту навчальної дисципліни, визначення методів і організаційних форм навчання, які відповідають його цілям і змісту, засоби навчання. Визначено етапи методики формування професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості, а саме: мотиваційно-інформаційний, професійно-діяльнісний, творчий, які є взаємопов'язані.

Ключові слова: методика, професійна іншомовна компетентність, інженер-технолог харчової промисловості.

Halyna CHEREDNICHENKO,
Associate Professor of the Department
of Foreign Languages for Business and International Communication
of the National University of Food Technologies
(Kyiv, Ukraine) galaoffice2006@gmail.com

TECHNIQUE OF FORMING PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE FOOD INDUSTRY ENGINEERS

Modern training of future food industry engineers and technologists should focus on prospects of international cooperation and mobility of scientists, teachers and students within the global educational and scientific space. Bringing this training in line with the world standards of higher education reinforces the importance of foreign language communication component. Thus the article deals with a stage-by-stage technique that allows to form professional foreign language competence of future food industry engineers in the process of professional training at higher educational establishments. The technique includes methods of determining the content of the discipline, methods of organizational learning, consistent with its aims and content, teaching technical aids. The proposed technique of forming professional foreign language competence of future food industry engineers consists of stages, namely motivational and informative stage, professionally oriented stage, creative stage, which are interconnected. The stages of forming professional foreign language competence of future food industry engineers and technologists are interconnected. Each of them has its purpose and tasks, propose the selection of specific forms, methods, techniques and means of training, learning certain groups of professional terminology by future food industry engineers and technologists, the formation their professional skills and activity patterns.

According to the developed system of foreign language training, the technique of forming professional foreign language competence of future food industry engineers is based on: pedagogical conditions that promote the formation of professional foreign language competence, general didactic and specific principles of formation of professional foreign language competence of future food industry engineers, stage-by-stage technology of formation of professional foreign language competence of future food industry engineers; the right selection of activities and tasks that simulate certain aspects of future professional activity of food industry engineers; use of interactive teaching methods; the interconnection of individual and group work; high level of problem-solving tasks; use of multimedia technology, professionally inclined audio and video material. When developing the methodical technique in the course of learning a foreign language for professional purposes, the possibility of interdisciplinary communication was taken into account as systematic information from other subjects promotes formation of professional foreign language competence of future food industry engineers and development of cultural-specific knowledge. The author has analyzed the programs of various subjects of the humanitarian cycle in order to determine the possibilities of establishing interdisciplinary connections, their thematic content and the list of knowledge and skills in which socio-cultural component is presented. The analysis showed that there are disciplines for each field of training specialists as well as in food industry training, from humanitarian and professional blocks of disciplines that contain certain socio-cultural component.

Key words: technique, professional foreign language competence, food industry engineers and technologists.

Постановка проблеми. Сучасні умови існування харчових підприємств на вітчизняному і закордонному ринках висувають підвищені вимоги до рівня професійної підготовки фахівця харчової галузі. Сучасний фахівець повинен мати належний рівень знань із дисциплін гуманітарної та соціально-економічної, математичної та природничо-наукової, професійної та практичної підготовки, володіти професійно-практичними навичками, що стане вагомим підґрунтям для професійного вирішення конкретних виробничих ситуацій, які повсякденно вирішуються на підприємствах харчової індустрії на різних посадах як в україномовному, так і в іншомовному середовищі за різних форм організації праці і виробництва в умовах конкуренції.

Аналіз досліджень. Аналіз літератури показав, що напрацьована велика кількість технологій навчання іноземних мов студентів немовних вишів. Такі дослідники як Г. Бакаєва, Н. Бориско, В. Борщовецька, С. Коломієць, Е. Мірошніченко, О. Тарнопольський, С. Кожушко, Т. Hutchinson, Н. Widdoswon та ін. звертали свою увагу передусім на вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови з метою подальшого використання у професійній діяльності.

Проблеми й особливості професійної іншомовної підготовки фахівців негуманітарного профілю відображені у працях П. Бежа, Н. Бібік, І. Бім, С. Гончаренка, І. Зимньої, С. Ніколаєвої, С. Кожушко, О. Леонтєва, Є. Пассова, О. Тарнопольського.

Мета статті – розглянути поетапну методика, яка дозволяє сформуванню професійну іншомовну компетентність майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості у процесі вивчення іноземної мови у виші.

Виклад основного матеріалу. Вивчення досліджуваної проблеми дає підстави вважати, що для формування професійної іншомовної компетентності (ПК) майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості необхідна відповідна організація навчального процесу та створення сприятливих педагогічних умов. Відповідно, педагогічні умови та принципи є основою наукової концепції системного формування професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості. Основна мета вказаної системи – поетапний розвиток досліджуваної компетентності як складної, інтегрованої властивості особистості від репродуктивних, виконавчих рівнів до продуктивних, творчих.

Необхідність створення пропонованої системи зумовлена такими чинниками:

- потребами суспільства в підготовці інженерів-технологів харчової промисловості з високим рівнем професійної іншомовної компетентності;
- недостатньою розробленістю системи іншомовної підготовки-технологів харчової промисловості у вищій школі;
- відсутністю наукового обґрунтування процесу засвоєння фахової термінології на технологічних факультетах вищих закладів освіти;
- низьким рівнем володіння сучасною професійною термінологією майбутніми інженерами-технологами харчової промисловості;
- стрімким розвитком харчової науки, що спричиняє появу великої кількості нових термінів у цій галузі.

Ефективність навчального процесу визначається переважно методикою викладання, яка і є саме тим інструментом, котрий дозволяє сформувати професійну іншомовну компетентність майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості у процесі навчально-пізнавальної діяльності. До змісту методики будь-якої навчальної дисципліни обов'язково входить: 1) визначення змісту навчальної дисципліни; 2) визначення методів і організаційних форм навчання, які відповідають його цілям і змісту; 3) забезпечення засобами навчання. Зв'язок методики з наукою, основи якої викладаються в навчальному закладі, виявляється у відборі змісту відповідної навчальної дисципліни (іноземна мова). Таким чином, обов'язковими складовими частинами моделі формування професійної іншомовної компетентності у студентів є методика, форми організації навчання студентів (семінарські, практичні, індивідуальні заняття), методи (конспекти-схеми викладача та студента, інтелект-карти, дискусії, мозкові штурми, ситуації і кейси, тренінги і навчальні ігри, колективні проекти та ін.) та засоби навчання. Саме методику викладання ми розглядаємо як «шлях» до реалізації мети й отримання результату.

Згідно розробленої нами системи іншомовної підготовки, методика формування професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості ґрунтувалася на:

- застосуванні визначених педагогічних умов, що сприяють формуванню професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів-технологів;
- загальнодидактичних і специфічних принципах формування ПК;
- поетапній технології формування ПК;
- відборі видів діяльності та завдань, що моделювали певні аспекти змісту майбутньої профе-

сійної діяльності інженерів-технологів харчової промисловості;

- використанні інтерактивних методів навчання;
- взаємозв'язку індивідуальної і групової роботи;
- високому рівні проблемності завдань;
- використанні мультимедійних технологій, аудіо- та відео-матеріалів професійного спрямування.

Методичне забезпечення формувального експерименту включало розробку:

- підручника «English for Breadmaking (Англійська мова для фахівців хлібопекарської галузі)»;
- методичних рекомендацій до вивчення дисципліни та виконання контрольних робіт для студентів I – II курсу заочної та скороченої форм навчання напрямку 6.051701 «Харчові технології та інженерія»;
- текстів для самостійної роботи студентів інженерно-технологічних спеціальностей;
- банку критичних інцидентів, завдань для всіх етапів формування ПК, аудіо-, відеоматеріалів, зразків письмової комунікації тощо.
- анкет, тестових завдань.

Розроблена методична система спиралася на праці Т. Астафурової, М. Байрама, І. Зимньої, А. Маркової, Є. Пассова, В. Сафонової, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та ін. (Астафурова, 1997; Загальноєвропейські рекомендації, 2003; Зимняя, 2004; Маркова и др., 1990; Вуган, 1991).

Під час розробки методичної системи нами вивчено можливість опори на міжпредметні зв'язки в курсі навчання іноземній мові за професійним спрямуванням, оскільки отриманню культурно-специфічних знань сприяє систематична інформація, отримана студентами на заняттях з інших предметів. Нами було проаналізовано програми з різних предметів гуманітарного циклу з метою виявлення можливостей встановлення між предметних зв'язків, їх тематичним змістом і переліком знань і вмінь на предмет наявності в них соціокультурного компоненту. Аналіз засвідчив, що за кожним напрямом підготовки є дисципліни і гуманітарного циклу і фахові, що містять певний соціокультурний компонент.

Методика формування ПК складалася з таких етапів: 1) мотиваційно-інформаційний етап; 2) професійно-діяльнісний; 3) творчий.

Етапи формування професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості були взаємопов'язані. Кожен із них мав свою мету і завдання, передба-

чав добір специфічних форм, методів, прийомів і засобів навчання, ознайомлення майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості з певними групами професійної термінології, формування у них відповідних професійних умінь і навичок.

Розглянемо більш детально етапи оволодіння професійною іншомовною компетентністю (ПК) майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості.

Метою першого етапу є мотивування значущості формування професійної іншомовної компетентності для студентів. Мотиваційний компонент характеризується системою домінуючих мотивів, що виражають усвідомлене ставлення студентів до цілей і процесу отримання знань, до власного професійного становлення. На заняттях викладач з метою зацікавити студентів, підбирав відповідний матеріал, що містив професійну проблему, автентичні тексти, у яких подано приклади проблем, що виникають у професійній діяльності через незнання іноземної мови або національно-культурних особливостей партнерів, або приклади непорозуміння і навіть розриву важливих ділових зустрічей, контрактів. Такі тексти, на жаль, дуже рідко зустрічаються в підручниках та посібниках, їх потрібно шукати в спеціальних джерелах, тому автором було виокремлено ці тексти з різних джерел і роздано викладачам для експериментальної роботи. З цією ж метою викладач для того, щоб створити проблему, може використовувати професійно-значущі ситуації-кейси, котрі на творчому етапі студенти зможуть вирішувати самостійно.

Метою другого етапу було набуття предметно-професійних знань, формування стратегічних і компаративних умінь студентів.

Цей етап реалізовувався на заняттях зі спеціальних і фахових дисциплін, на заняттях із дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», вибіркової дисципліни «Розмовна англійська мова», що проводилися у формі практичних, науково-дослідної роботи студентів (написання доповідей, повідомлень, рефератів) і мали на меті:

- поглиблювати знання фахових понять і термінів;
- ознайомлювати з роллю іноземної мови у формуванні культури професійного мовлення;
- удосконалювати навички іншомовного професійного спілкування;
- розвивати усне й писемне фахове мовлення, навички контролю й самоконтролю за його культурою;

– удосконалювати навички роботи з термінологічними словниками;

– проводити спостереження за професійним мовленням, формувати вміння його аналізувати й виправляти недоліки;

– формувати індивідуальний стиль професійного спілкування.

Автентичні матеріали (друковані та аудіо-, відео-) виступали основними засобами формування професійної іншомовної компетентності на даному етапі.

Необхідно відзначити, що подібні висновки стосовно навчання іноземним мовам вже були зроблені як у вітчизняній, так і в зарубіжній методичці. Зокрема, Є. Пассов ввів принцип автентичності, що підкреслює необхідність зацікавлення студентів питанням, яке обговорюється (Пассов, 1991), а Г. Томахін акцентує вплив лінгвокраїнознавчого матеріалу на мотивацію студентів до вивчення іноземної мови (Томахін, 1996).

З погляду віддзеркалення професійного змісту зарубіжні навчальні посібники мають більший потенціал і різноманітність автентичного текстового й ілюстративного матеріалу. Тому ми використовували оригінальні навчальні посібники Британських видавництв Oxford, Cambridge, Longman тощо. Але проблема в тому, що таких навчальних посібників небагато, тому нами створено авторський навчальний посібник для самостійної роботи студентів технологічних спеціальностей, побудований на основі автентичних текстів.

У відборі текстів ми враховували визначений нами специфічний принцип опори на профільні дисципліни. Ми дотримувалися лінії наскрізного представлення іншомовного спілкування, знань і цінностей в структурі освоєння різних предметів. Стратегія процесу формування професійної іншомовної компетентності проводилася за рахунок ресурсів між предметної інтеграції змісту загальнокультурних, загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін.

Позитивна мотивація та інтенсифікація процесу формування ППК студентів досягалася шляхом використання в навчальному процесі ВЗН, широкого залучення художніх відеофільмів, комп'ютерних програм, що відображають особливості мови, побуту, життя, бізнесу, культури країни-партнера.

Багато авторів порушували питання формування іншомовної компетентності засобами мультимедійних технологій в педагогічній галузі, акцентуючи первинну роль викладача іноземної мови і його професійну компетентність. А. Мюл-

лер-Хартманн досліджував питання про вплив здатності викладача адаптуватися до нових ЗН (мультимедійних технологій) на формування міжкультурної компетентності (Müller-Hartmann, 2000).

У навчальних групах, де викладач володів інтернет-технологіями і методикою їх інтеграції в процесі навчання іноземній мові, результати формування компонентів іншомовної професійної компетентності були значно вищі, ніж у класах, де через технічну некомпетентність викладача студенти отримували повну автономію, але не отримували інструкції по роботі з отриманою інформацією. Р. О'Доун стверджує, що основна роль викладача повинна зводитися до допомоги студентам «правильно» інтерпретувати й аналізувати отриману в ході навчання інформацію, захищати студентів від формування стереотипів, і навчати оцінювати інформацію з не лише з позиції системи цінностей рідної культури (O'Down, 2003).

Метою третього етапу було формування навичок, умінь ППК та оволодіння механізмами іншомовної діяльності через вирішення системи репродуктивних і творчих завдань.

Для успішного вирішення проблеми формування ППК нами було розроблено систему тренувальних вправ із метою відпрацювання мовних зразків (patterns). Така система враховувала як відбір необхідних вправ, що відповідають становленню навичок і умінь вживання професійної термінології, так і певну послідовність вправ, регулярність їх виконання в усіх видах мовленнєвої діяльності. З іншого боку, вправи відповідали розробленим у методичці критеріям, а саме були: комунікативними, орієнтованими на студента, мовними і мовленнєвими, усними та письмовими.

Усні вправи стимулювали розвиток усного як монологічного, так і діалогічного професійного мовлення. Зокрема, система цих вправ включала такі їх типи: кумуляційно-когнітивні; репродуктивні; аналітичні; узагальнено-творчі; комунікативні.

Завдання творчого характеру (реферування автентичних текстів, висловлення думки в певній ситуації і від певної особи, читання й аудіювання текстів, мовне спостереження під час перегляду телепередач, фільмів, відеокасет і спілкування з носіями мови, систематизація отриманої інформації за розділами) вимагали від студентів володіння іншомовною професійною термінологією і вміння застосувати її на практиці. Розробка завдань творчого характеру була спрямована на відпрацювання креативних умінь роботи з автентичним текстом, використовувати додат-

кову інформацію й міжпредметні зв'язки, уміння й навички самостійно оцінювати дії в процесі роботи з іншомовним матеріалом.

Висновки. Сучасні освітні процеси у вищій освіті зумовлюють нагальну потребу створення цілісної педагогічної системи підготовки фахівців для харчової промисловості, що передбачає оптимальне поєднання вітчизняних і європейських, традиційних і новаторських підходів до проблеми

формування професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості. Запропонована методика формування професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості є неповною. Важливим завданням на майбутнє є розробка сучасної навчально-методичної літератури для вивчення іноземної мови інженерами-технологами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астафурова Т. Н. Стратегии коммуникативного поведения в профессионально-значимых ситуациях межкультурного общения (Лингвистические и дидактические аспекты): дис. ... док. пед. наук: 13.00.02. М., 1997. 324 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. М.: Исследоват. центр проблем качества подгот. специалистов, 2004. 41 с.
4. Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. Б. Формирование мотивации учения: кн. для учителя. М.: Просвещение, 1990. 192 с.
5. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. М.: Просвещение, 1991. 222 с.
6. Томахин Г. Д. Лингвострановедение: что это такое? ИЯШ. 1996. № 6. С. 22–27.
7. Byram M. Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching. Clevedon, Phil.: Multilingual Matters ltd., 1991. 219 p.
8. Müller-Hartmann A. The role of tasks in promoting intercultural learning in electronic learning networks. Language Learning & Technology. 2000. № 4 (2). P. 129–147.
9. O'Down R. Understanding the "otherside": Intercultural learning in a Spanish-English e-mail exchange. Language Learning and Technology. 2003. № 7 (2). P. 118–144.

REFERENCES

1. Astafurova T. N. Strategii kommunikativnogo povedeniya v professionalno-znachimykh situatsiyakh mezhkulturnogo obshcheniya (Lingvisticheskie i didakticheskie aspekty): dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.02. M., 1997. 324 s.
2. Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / nauk. red. S. Yu. Nikolaieva. K.: Lenvit, 2003. 273 s.
3. Zimnyaya I. A. Klyucheveye kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii. Avtorskaya versiya. M.: Issledovat. tsentr problem kachestva podgot. spetsialistov, 2004. 41 s.
4. Markova A. K., Matis T. A., Orlov A. B. Formirovanie motivatsii ucheniya: kn. dlya uchitelya. M.: Prosveshchenie, 1990. 192 s.
5. Passov Ye. I. Kommunikativnoe inoyazychnoe obrazovanie: Kontseptsiya razvitiya individualnosti v dialogekultur. M.: Prosveshchenie, 1991. 222 s.
6. Tomakhin G. D. Lingvostranovedenie: chto eto takoe? IYaSh. 1996. № 6. S. 22–27.
7. Byram M. Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching. Clevedon, Phil.: Multilingual Matters ltd., 1991. 219 p.
8. Müller-Hartmann A. The role of tasks in promoting intercultural learning in electronic learning networks. Language Learning & Technology. 2000. № 4 (2). P. 129–147.
9. O'Down R. Understanding the "otherside": Intercultural learning in a Spanish-English e-mail exchange. Language Learning and Technology. 2003. № 7 (2). P. 118–144.